

Repertoriul jurisprudenței

CONCLUZIILE AVOCATULUI GENERAL
DOMNUL HENRIK SAUGMANDSGAARD ØE
prezentate la 9 septembrie 2021¹

Cauza C-242/20

**HRVATSKE ŠUME d.o.o., Zagreb, acționând în calitate de succesor legal al HRVATSKE ŠUME javno poduzeće za gospodarenje šumama i šumskim zemljištima u Republici Hrvatskoj p.o., Zagreb,
împotriva**

BP EUROPA SE, acționând în calitate de succesor legal al DEUTSCHE BP AG, acționând, la rândul său, în calitate de succesor legal al THE BURMAH OIL (Deutschland) GmbH

[cerere de decizie preliminară formulată de Visoki trgovački sud Republike Hrvatske (Curtea Comercială de Apel, Croația)]

„Trimitere preliminară – Spațiul de libertate, securitate și justiție – Cooperare judiciară în materie civilă și comercială – Competență judiciară – Regulamentul (CE) nr. 44/2001 – Acțiune în restituire întemeiată pe îmbogățirea fără justă cauză – Calificare – Articolul 5 punctul 1 și articolul 5 punctul 3 – Competențe speciale în «materie contractuală» și în «materie delictuală și cvasidelictuală»”

I. Introducere

1. Prin prezenta cerere de decizie preliminară, Visoki trgovački sud Republike Hrvatske (Curtea Comercială de Apel, Croația) a adresat Curții două întrebări referitoare la interpretarea Regulamentului (CE) nr. 44/2001 privind competența judiciară, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială² (denumit în continuare „Regulamentul Bruxelles I”).

2. Aceste întrebări au fost adresate în cadrul unui litigiu între HRVATSKE ŠUME d.o.o., Zagreb, o societate de drept croat, pe de o parte, și BP EUROPA SE, o societate cu sediul în Hamburg (Germania), pe de altă parte, în legătură cu o sumă de bani, poprită în contul bancar al primei societăți și transferată în patrimoniul celei de a doua în cadrul unei proceduri de executare. Întrucât această procedură a fost ulterior invalidată, apelanta din litigiul principal solicită restituirea sumei în discuție în temeiul îmbogățirii fără justă cauză.

3. În stadiul introductiv în care se află litigiul principal, instanța de trimitere trebuie să stabilească dacă instanțele croate sunt competente să se pronunțe cu privire la această cerere de restituire sau dacă instanțele germane, în calitate de instanțe din statul membru de domiciliu al BP EUROPA,

¹ Limba originală: franceza.

² Regulamentul Consiliului din 22 decembrie 2000 (JO 2001, L 12, p. 1, Ediție specială, 19/vol. 3, p. 74).

sunt cele care trebuie să fie sesizate cu aceasta. Răspunsul depinde în special de aspectul dacă o astfel de cerere se încadrează în „materi[a] delictuală și cvasidelictuală”, în sensul articolului 5 punctul 3 din Regulamentul Bruxelles I.

4. Nu este prima dată când Curtea este chemată să se pronunțe cu privire la calificarea cererilor întemeiate pe îmbogățirea fără justă cauză în raport cu Regulamentul Bruxelles I. Totuși, ea nu a răspuns încă în mod univoc la aspectul dacă norma de competență în „materie delictuală și cvasidelictuală”, prevăzută la articolul 5 punctul 3 din acest regulament, este aplicabilă acestui tip de cereri. Întrucât această dispoziție este, pe plan sistematic, legată de cea din „materi[a] contractuală”, care figurează la articolul 5 punctul 1 din regulamentul menționat, prezenta cauză va da Curții ocazia de a oferi un răspuns de ansamblu cu privire la aceste două norme.

5. În prezentele concluzii, vom explica faptul că cererile de restituire întemeiate pe îmbogățirea fără justă cauză, *pe de o parte*, nu decurg din „materi[a] contractuală”, în sensul articolului 5 punctul 1 din Regulamentul Bruxelles I, cu excepția cazului în care acestea sunt strâns legate de un raport contractual existent sau despre care se presupune că există între părțile în litigiu, și, *pe de altă parte*, nu se încadrează în „materi[a] delictuală și cvasidelictuală”, în sensul articolului 5 punctul 3 din acest regulament.

II. Cadrul juridic

A. Regulamentul Bruxelles I

6. Considerentele (11) și (12) ale Regulamentului Bruxelles I au următorul cuprins:

„(11) Normele de competență trebuie să prezinte un mare grad de previzibilitate și să se întemeieze pe principiul conform căruia competența este determinată, în general, de domiciliul pârâtului și, astfel, trebuie să fie întotdeauna disponibilă, cu excepția câtorva situații bine definite în care materia litigiului sau autonomia părților justifică un alt factor de legătură. [...]

(12) În afară de instanța domiciliului pârâtului, trebuie să existe și alte instanțe autorizate în temeiul unei legături strânse între instanță și litigiu sau în scopul bunei administrări a justiției.”

7. Articolul 2 alineatul (1) din acest regulament prevede:

„Sub rezerva dispozițiilor prezentului regulament, persoanele domiciliuate pe teritoriul unui stat membru sunt acționate în justiție, indiferent de naționalitatea lor, în fața instanțelor statului membru în cauză.”

8. Articolul 5 din regulamentul menționat prevede la punctele 1 și 3:

„O persoană care are domiciliul pe teritoriul unui stat membru poate fi acționată în justiție într-un alt stat membru:

„1. (a) în materie contractuală, în fața instanțelor de la locul în care obligația care formează obiectul cererii a fost sau urmează a fi executată;

[...]

3. în materie delictuală și cvasidelictuală, în fața instanțelor de la locul unde s-a produs sau riscă să se producă fapta prejudiciabilă;”

9. Regulamentul Bruxelles I a fost înlocuit prin Regulamentul (UE) nr. 1215/2012 privind competența judiciară, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială³ (denumit în continuare „Regulamentul Bruxelles Ia”). Însă, în conformitate cu articolul 66 din acest din urmă regulament, acesta se aplică numai acțiunilor judiciare intentate la 10 ianuarie 2015 sau după această dată. Întrucât acțiunea în discuție în cauza principală a fost intentată la 1 octombrie 2014, Regulamentul Bruxelles I se aplică acesteia *ratione temporis*.

B. Dreptul croat

10. În dreptul croat, normele privind îmbogățirea fără justă cauză figurează la articolele 1111-1120 din zakon o obveznim odnosima (Legea privind obligațiile, *Narodne novine*, br. 35/05, 41/08, 125/11, 78/15 și 29/18).

11. Articolul 1111 din această lege prevede:

„1. Dacă o parte din patrimoniul unei persoane este transferată, indiferent în ce mod, către patrimoniul unei alte persoane, iar acest transfer nu are ca temei un act juridic, o decizie a unei instanțe sau a unei alte autorități competente, partea care a obținut un beneficiu este obligată să îl restituie sau, dacă acest lucru nu este posibil, să restituie valoarea beneficiului obținut.

2. De asemenea, prin transfer de patrimoniu se înțelege obținerea unui avantaj ca urmare a executării unui act.

3. Obligația de restituire sau de compensare a valorii există chiar și atunci când avantajul a fost obținut pe baza unui temei inoperant sau care a fost ulterior suprimat.”

III. Litigiul principal, întrebările preliminare și procedura în fața Curții

12. Din decizia de trimitere reiese că, la o anumită dată, Trgovački sud u Zagrebu (Tribunalul Comercial din Zagreb, Croația) a dispus, la cererea THE BURMAH OIL (Deutschland) GmbH, executarea silită a unei obligații care incumbă societății FUTURA d.o.o., Zagreb (Croația), prin intermediul popririi, în beneficiul primei societăți, a unei creanțe pecuniare, deținută de a doua societate asupra unei a treia societăți, și anume HRVATSKE ŠUME⁴.

13. Această din urmă societate a introdus, la Vrhovni sud Republike Hrvatske (Curtea Supremă, Croația), o cale de atac extraordinară având ca obiect constatarea nevalidității măsurilor de executare dispuse în privința sa. Întrucât această cale de atac nu are efect suspensiv, executarea silită a fost pusă în aplicare la 11 martie 2003, dată la care suma de 3 792 600,87 kune croate

³ Regulamentul Parlamentului European și al Consiliului din 12 decembrie 2012 (JO 2012, L 351, p. 1).

⁴ Mai precis, era vorba la acea dată despre HRVATSKE ŠUME javno poduzeće za gospodarenje šumama i šumskim zemljištima u Republici Hrvatskoj p.o., Zagreb, al cărei succesori legal este societatea HRVATSKE ŠUME d.o.o., Zagreb. Întrucât această împrejurare este lipsită de relevanță pentru prezenta cauză, ne vom referi, din comoditate, la „HRVATSKE ŠUME” pentru a desemna în mod nediferențiat una dintre aceste societăți.

(HRK) (aproximativ 503 331 de euro) a fost prelevată din contul său bancar și transferată către DEUTSCHE BP AG [care, între timp, a devenit succesorul legal al THE BURMAH OIL (Deutschland)] pentru recuperarea creanței în discuție.

14. În cadrul căii de atac introduse de HRVATSKE ŠUME, Vrhovni sud (Curtea Supremă) a statuat, printr-o hotărâre din 21 mai 2009, că măsurile de executare puse în aplicare în privința acestei societăți erau nevalide.

15. Prin cererea introductivă din 1 octombrie 2014, HRVATSKE ŠUME a formulat, în fața Trgovački sud u Zagrebu (Tribunalul Comercial din Zagreb), o acțiune în restituirea plății nedatorate întemeiată pe îmbogățirea fără justă cauză⁵ împotriva BP EUROPA (care a devenit între timp succesorul legal al DEUTSCHE BP). În acest cadru, apelanta din litigiul principal a susținut în esență că hotărârea din 21 mai 2009 pronunțată de Vrhovni sud (Curtea Supremă) a făcut să dispară temeiul juridic al transferului în patrimoniul DEUTSCHE BP al creanței poprite, această societate beneficiind astfel de o îmbogățire fără justă cauză. În consecință, BP EUROPA ar fi obligată să restituie HRVATSKE ŠUME suma în discuție, majorată cu dobânzile legale.

16. În apărare, BP EUROPA a invocat necompetența instanțelor croate. Prin ordonanța din 20 martie 2019, Trgovački sud u Zagrebu (Tribunalul Comercial din Zagreb) a respins acțiunea introdusă de HRVATSKE ŠUME pentru acest motiv. În esență, această instanță a considerat că, în lipsa, în Regulamentul Bruxelles Ia, a unei norme de competență specială în materie de îmbogățire fără justă cauză, este aplicabilă numai norma generală privind competența instanțelor din statul membru de domiciliu al pârâtului, prevăzută la articolul 4 alineatul (1) din acest regulament. Prin urmare, apelanta din litigiul principal ar fi trebuit să introducă acțiunea în fața instanțelor germane.

17. HRVATSKE ŠUME a formulat apel împotriva acestei ordonanțe în fața Visoki trgovački sud Republike Hrvatske (Curtea Comercială de Apel). Această instanță observă că Trgovački sud u Zagrebu (Tribunalul Comercial din Zagreb) a făcut trimitere în mod eronat la Regulamentul Bruxelles Ia, întrucât Regulamentul Bruxelles I se aplică *ratione temporis* acțiunii intentate de apelanta din litigiul principal⁶. În plus, instanța de apel ridică problema dacă instanțele croate ar putea fi competente în temeiul articolului 5 punctul 3 sau al articolului 22 punctul 5 din Regulamentul Bruxelles I să soluționeze această acțiune. În acest cadru, instanța menționată ridică, *pe de o parte*, problema dacă o acțiune în restituirea plății nedatorate întemeiată pe îmbogățirea fără justă cauză se încadrează în „materie[a] delictuală și cvasidelictuală”, în sensul primei dispoziții. Ea ridică, *pe de altă parte*, problema dacă acțiunea în discuție este, „în ceea ce privește executarea hotărârilor”, în sensul celei de a doua dispoziții, ținând seama de faptul că pretinsa îmbogățire a avut loc în legătură cu o procedură de executare.

⁵ Instanța de trimitere explică faptul că, în temeiul normelor de drept croat referitoare la procedura de executare [a se vedea în special articolul 58 punctul 5 din Ovršni zakon (Legea privind executarea silită, *Narodne novine*, br. 57/96, 29/99, 42/00, 173/03, 194/03, 151/04, 88/05, 121/05, 67/08, 139/10, 154/11 și 70/12)], atunci când executarea silită a unei obligații a fost pusă în aplicare, iar măsurile de executare sunt declarate ulterior nevalide, o cerere de restituire a bunurilor recuperate în mod nejustificat poate fi formulată în cadrul aceleiași proceduri de executare. Însă, o astfel de cerere trebuie să fie introdusă cel târziu în termen de un an de la data încheierii acestei proceduri. Or, în speță, hotărârea Vrhovni sud (Curtea Supremă) a fost pronunțată după șase ani de la punerea în aplicare a executării silită în litigiu. În consecință, HRVATSKE ŠUME trebuia să introducă o acțiune în restituire distinctă de procedura de executare inițială.

⁶ A se vedea punctul 9 din prezentele concluzii.

18. În aceste condiții, Visoki trgovački sud (Curtea Comercială de Apel) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

- „1) Acțiunile în restituirea plății nedatorate întemeiată pe îmbogățirea fără justă cauză intră sub incidența competenței prevăzute de [Regulamentul Bruxelles I] [...] în materie «cvasidelictuală», având în vedere că articolul 5 alineatul (3) din acest regulament prevede printre altele că «[o] persoană care are domiciliul pe teritoriul unui stat membru poate fi acționată în justiție într-un alt stat membru în materie delictuală și cvasidelictuală, în fața instanțelor de la locul unde s-a produs sau riscă să se producă fapta prejudiciabilă?»
- 2) Procedurile civile inițiate ca urmare a existenței unui termen în care restituirea plăților nedatorate în cadrul unei proceduri de executare silită poate fi solicitată în cadrul aceleiași proceduri judiciare de executare se încadrează în domeniul de competență exclusivă în conformitate cu articolul 22 punctul 5 din [Regulamentul Bruxelles I], care prevede că au competență exclusivă, în ceea ce privește executarea hotărârilor, instanțele din statul membru pe teritoriul căruia a fost sau urmează să fie executată hotărârea?”

19. Cererea de decizie preliminară din 6 mai 2020 a fost primită de Curte la data 8 iunie a aceluiași an. Guvernele croat și ceh, precum și Comisia Europeană au depus observații scrise în fața Curții. Nu a avut loc nicio ședință în prezenta cauză.

IV. Analiză

20. Cele două întrebări adresate de instanța de trimitere privesc competența instanțelor din statele membre ale Uniunii, în temeiul Regulamentului Bruxelles I⁷, de a soluționa o acțiune întemeiată pe îmbogățirea fără justă cauză. În conformitate cu cererea Curții, prezentele concluzii vor viza prima dintre aceste întrebări.

21. Cu titlu introductiv, trebuie amintit că articolul 2 alineatul (1) din acest regulament prevede, ca *normă generală*, competența instanțelor din statul membru de domiciliu al pârâtului. În speță, este cert că domiciliul BP EUROPA se află, în scopul aplicării acestui regulament, în Germania⁸. Prin urmare, această dispoziție conferă competență instanțelor germane.

22. Însă, Regulamentul Bruxelles I prevede de asemenea norme care permit reclamantului, în anumite situații, să acționeze pârâtul în justiție într-un alt stat membru⁹. Acest regulament conține printre altele, la articolul 5, *norme de competență specială*, referitoare la diferite „materii”, care oferă reclamantului opțiunea de a introduce acțiunea în fața uneia sau a mai multe instanțe suplimentare.

⁷ Nu se contestă că acțiunea introdusă de HRVATSKE ŠUME intră sub incidența Regulamentului Bruxelles I. *Mai întâi*, această acțiune intră în domeniul său de aplicare material, întrucât, pe de o parte, se înscrie în cadrul unui litigiu transfrontalier și, pe de altă parte, se încadrează (*a priori*) în „materie[a] civilă și comercială”, în sensul articolului 1 alineatul (1) din acest regulament. *În continuare*, acțiunea menționată intră în domeniul de aplicare personal al regulamentului menționat, întrucât normele de competență pe care le prevede se aplică, în principiu, atunci când pârâtul are domiciliul pe teritoriul unui stat membru [a se vedea considerentul (8) al regulamentului menționat], iar domiciliul BP EUROPA se află în Germania (a se vedea punctul 21 din prezentele concluzii). *În sfârșit*, după cum s-a explicat deja la punctul 9 din aceste concluzii, aceeași acțiune intră în domeniul de aplicare temporal al aceluiași regulament.

⁸ În conformitate cu articolul 60 alineatul (1) din Regulamentul Bruxelles I, în sensul acestui regulament, o societate are domiciliul, printre altele, în locul unde aceasta are sediul statutar.

⁹ A se vedea în acest sens articolul 3 alineatul (1) din Regulamentul Bruxelles I.

23. Astfel de norme există în special în „materie contractuală” și în „materie delictuală și cvasidelictuală”. Pentru acțiunile care se încadrează în prima categorie, articolul 5 punctul 1 din Regulamentul Bruxelles I permite reclamantului să sesizeze instanțele de la „locul în care obligația care formează obiectul cererii a fost sau urmează a fi executată”. Pentru cele care se încadrează în a doua categorie, articolul 5 punctul 3 din acest regulament prevede că ele pot fi introduse în fața instanțelor de la „locul unde s-a produs sau riscă să se producă fapta prejudiciabilă”.

24. Posibilitatea unui reclamant de a beneficia de aceste opțiuni de competență depinde de calificarea acțiunii intentate de acesta. Or, instanța de trimitere ridică tocmai o problemă de calificare. Aceasta solicită în esență să se stabilească dacă o acțiune în restituire întemeiată pe îmbogățirea fără justă cauză, precum cea intentată de HRVATSKE ŠUME, decurge, în lipsa unei norme specifice în Regulamentul Bruxelles I, din „materi[a] delictuală și cvasidelictuală”, menționată la articolul 5 punctul 3 din acest regulament. În fine, trebuie să se stabilească dacă instanța croată sesizată de această societate poate sau nu să aibă competență în temeiul acestei dispoziții.

25. După cum am arătat în introducerea prezentelor concluzii, calificarea cererilor întemeiate pe îmbogățirea fără justă cauză în raport cu Regulamentul Bruxelles I nu este, de fapt, o problemă inedită în jurisprudența Curții¹⁰. Astfel, aceasta a fost sesizată deja cu mai multe cauze referitoare la această problematică în raport cu diverse dispoziții ale acestui regulament¹¹. Însă, ea nu a soluționat încă, în mod univoc, problema ridicată în prezenta cauză¹².

26. Instanța de trimitere tinde să considere, la fel ca guvernul ceh și Comisia, că o acțiune întemeiată pe îmbogățirea fără justă cauză intră sub incidența articolului 5 punctul 3 din Regulamentul Bruxelles I. Asemenea guvernului croat, nu suntem de aceeași părere. În acest cadru, precizăm că, deși prima întrebare preliminară privește numai articolul 5 punctul 3 menționat, această dispoziție este, pe plan sistematic, astfel cum se va detalia ulterior, legată de articolul 5 punctul 1 din acest regulament. Astfel, nu ne putem pronunța cu privire la primul fără să îl fi înlăturat în prealabil pe al doilea. Prin urmare, le vom examina pe rând (secțiunea B). Înainte de aceasta, vom reveni pe scurt asupra instituției juridice a îmbogățirii fără justă cauză, astfel cum reiese din sistemele de drept național ale statelor membre (secțiunea A).

¹⁰ Ne vom referi, în prezentele concluzii, la cauze referitoare la Convenția privind competența judiciară și executarea hotărârilor judecătorești în materie civilă și comercială, semnată la Bruxelles la 27 septembrie 1968 (JO 1972, L 299, p. 32, Ediție specială, 19/vol. 10, p. 3) (denumită în continuare „Convenția de la Bruxelles”), la Regulamentul Bruxelles I (care a înlocuit această convenție) și la Regulamentul Bruxelles Ia (care a reformat primul regulament), fără a distinge între aceste instrumente. Astfel, potrivit unei jurisprudențe constante a Curții, interpretarea dată de aceasta dispozițiilor Convenției de la Bruxelles și ale Regulamentului Bruxelles I poate fi transpusă în cazul celor ale Regulamentului Bruxelles Ia (și invers) atunci când ele sunt „echivalente”. Acesta este printre altele cazul articolului 5 punctele 1 și 3 din primele două instrumente, pe de o parte, și al articolului 7 punctele 1 și 2 din al treilea, pe de altă parte [a se vedea în special Hotărârea din 24 noiembrie 2020, Wikingerhof (C-59/19, denumită în continuare „Hotărârea Wikingerhof”, EU:C:2020:950, punctul 20 și jurisprudența citată)].

¹¹ A se vedea Hotărârea din 27 septembrie 1988, Kalfelis (189/87, denumită în continuare „Hotărârea Kalfelis”, EU:C:1988:459), Hotărârea din 28 martie 1995, Kleinwort Benson (C-346/93, EU:C:1995:85), Hotărârea din 11 aprilie 2013, Sapir și alții (C-645/11, EU:C:2013:228), Hotărârea din 20 aprilie 2016, Profit Investment SIM (C-366/13, EU:C:2016:282), Hotărârea din 28 iulie 2016, Siemens Aktiengesellschaft Österreich (C-102/15, EU:C:2016:607), precum și Hotărârea din 12 octombrie 2016, Kostanjevec (C-185/15, EU:C:2016:763).

¹² Această problemă a fost deja ridicată în cauzele în care s-au pronunțat Hotărârea din 28 martie 1995, Kleinwort Benson (C-346/93, EU:C:1995:85), și Hotărârea din 28 iulie 2016, Siemens Aktiengesellschaft Österreich (C-102/15, EU:C:2016:607). Însă, în prima hotărâre, Curtea s-a declarat necompetentă, în timp ce, în a doua, a apreciat că nu era necesar să răspundă la aceasta pentru motivul că cererea în cauză nu intra în domeniul de aplicare al Regulamentului Bruxelles I. În schimb, avocatul general Wahl a consacrat problemei menționate dezvoltări importante în Concluziile prezentate în cauza Siemens Aktiengesellschaft Österreich (C-102/15, EU:C:2016:225, punctele 48-75), pe care ne vom baza. În sfârșit, fără a oferi totuși un răspuns univoc la aceeași problemă, Hotărârea Kalfelis conține indicații în această privință (a se vedea punctele 73 și 74 din prezentele concluzii).

A. Liniile generale ale îmbogățirii fără justă cauză

27. După cunoștințele noastre, toate sistemele de drept național ale statelor membre cunosc, sub o formă sau alta, instituția juridică a îmbogățirii fără justă cauză (denumită și îmbogățire „injustă”, „nejustificată” sau, de asemenea, „nelegitimă”)¹³. În temeiul acestei instituții, o persoană care obține o îmbogățire nejustificată în detrimentul unei alte persoane este obligată să o restituie acesteia din urmă¹⁴. Se consideră în general că instituția menționată constituie expresia principiului echității potrivit căruia nimeni nu se poate îmbogăți pe seama altei persoane¹⁵.

28. Contururile aceleiași instituții variază de la un stat membru la altul. În special, anumite sisteme de drept național precum dreptul maghiar și cel polonez conțin o noțiune care include îmbogățirea fără justă cauză, careia îi corespunde o acțiune unică, denumită istoric „*de in rem verso*”. Alte sisteme de drept național, printre care dreptul danez, spaniol, francez sau austriac, prezintă această instituție în diferite variante și acțiuni corespunzătoare, restituirea plății nedatorate (*condictio indebiti*) distingându-se în special de celelalte forme de îmbogățire fără justă cauză. În plus, categoria juridică de care sunt legate această instituție și eventualele sale variante diferă. De exemplu, în dreptul francez, îmbogățirea fără justă cauză (și restituirea plății nedatorate) intră în sfera „*cvasicontractelor*”, noțiune de altfel necunoscută în alte ordini juridice, precum dreptul german, în timp ce în *Common law*, instituția menționată aparține unei ramuri recente a dreptului, desemnată drept *law of restitution*¹⁶.

29. În aceste condiții, subtilitățile menționate nu sunt determinante în vederea aplicării normelor de drept internațional privat al Uniunii. În special, considerăm că nu este necesar să se distingă restituirea plății nedatorate de îmbogățirea fără justă cauză, întrucât a doua noțiune, înțeleasă în sens larg, o include pe prima. În plus, clasificarea exactă a acestei din urmă instituții în dreptul național al fiecărui stat membru nu contează atât de mult ca faptul că ea face parte în general *dintr-o categorie sui generis*, care nu este legată printre altele nici de dreptul contractelor, nici de normele aplicabile răspunderii civile.

30. Astfel, în sistemele de drept național ale statelor membre, îmbogățirea fără justă cauză constituie *o sursă autonomă de obligație*. Mai precis, obținerea unei asemenea îmbogățiri dă naștere unei *obligații de restituire*. Îmbogățitul este obligat să restituie sărăcitului avantajul patrimonial (sau, dacă este cazul, echivalentul în bani al acestui avantaj) de care primul a beneficiat în mod injust în detrimentul celui de al doilea. Legea încearcă astfel să remedieze o situație inechitabilă impunând restabilirea *statu quo ante*. Reclamantul invocă această obligație în cadrul unei acțiuni în îmbogățire fără justă cauză¹⁷. Prin urmare, vom vorbi în continuare prezentelor concluzii, din comoditate, despre acțiune (acțiuni) sau despre cerere (cereri) de restituire întemeiată (întemeiate) pe îmbogățirea fără justă cauză.

¹³ A se vedea, pentru o analiză comparată, Von Bar, C. et al. (ed.), *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference (DCFR) – Interim Outline Edition; prepared by the Study Group on a European Civil Code and the Research Group on EC Private Law (Acquis Group)*, Sellier, European Law Publishers, München, 2008, vol. IV, cartea a VII-a („Unjustified enrichment”), p. 3843 și urm., în special p. 3850-3874. Îmbogățirea fără justă cauză există și în dreptul material al Uniunii [a se vedea în special Hotărârea din 18 decembrie 2014, Somvao (C-599/13, EU:C:2014:2462, punctele 35 și 36), precum și Hotărârea din 16 noiembrie 2006, Masdar (UK)/Comisia (T-333/03, EU:T:2006:348, punctul 94 și jurisprudența citată)].

¹⁴ A se vedea, pentru o definiție asemănătoare, articolul VII-1:101 alineatul 1 din DCFR.

¹⁵ A se vedea în special Concluziile avocatului general Mazák prezentate în cauza Masdar (UK)/Comisia (C-47/07 P, EU:C:2008:342, punctul 47). Astfel cum arată instanța de trimitere, îmbogățirea fără justă cauză datează de la *condictiones* (*condictio indebiti*, *condictio sine causa* etc.) din dreptul roman (a se vedea în special Romani, A.-M., „Enrichissement injustifié”, în *Répertoire de droit civil*, Dalloz, februarie 2018, § 21).

¹⁶ A se vedea în special Von Bar, C. et al., *op. cit.*, p. 3860-3865.

¹⁷ A se vedea Hotărârea din 16 decembrie 2008, Masdar (UK)/Comisia (C-47/07 P, EU:C:2008:726, punctele 44 și 47), precum și Concluziile avocatului general Wahl prezentate în cauza Siemens Aktiengesellschaft Österreich (C-102/15, EU:C:2016:225, punctul 61).

31. În aceste diferite sisteme de drept național, exercitarea unei astfel de acțiuni presupune, de regulă, întrunirea a *patru condiții*, și anume (1) îmbogățirea pârâtului, (2) sărăcirea reclamantului, (3) existența unei corelații între îmbogățire și sărăcire, precum și (4) lipsa unei „juste cauze” (cu alte cuvinte, a unui temei juridic) care să le justifice¹⁸.

32. HRVATSKE ŠUME susține că aceste condiții, astfel cum figurează în dreptul croat, sunt îndeplinite în speță. După cum explică instanța de trimitere, poprirea a mai multe milioane de HRK în contul bancar al apelantei din litigiul principal și transferul acestei sume în patrimoniul THE BURMAH OIL (Deutschland) a determinat îmbogățirea celei de a doua societăți și sărăcirea corelativă a celei dintâi. Deși acest transfer de bogăție avea inițial o „justă cauză” în procedura de executare inițiată de THE BURMAH OIL (Deutschland) împotriva FUTURA și, mai precis, în măsurile de executare dispuse de Trgovački sud u Zagrebu (Tribunalul Comercial din Zagreb) în privința HRVATSKE ŠUME, Vrhovni sud Republike Hrvatske (Curtea Supremă a Republicii Croația) a invalidat aceste măsuri și, procedând astfel, a suprimat retroactiv această „cauză”¹⁹.

B. Calificarea cererilor de restituire întemeiate pe îmbogățirea fără justă cauză în raport cu articolul 5 punctul 1 și cu articolul 5 punctul 3 din Regulamentul Bruxelles I

33. Odată trasate liniile generale ale îmbogățirii fără justă cauză, trebuie examinată acum *calificarea* cererilor care au un astfel de temei în raport cu articolul 5 punctul 1 și cu articolul 5 punctul 3 din Regulamentul Bruxelles I. Câteva mențiuni privind metoda se impun în această privință.

34. În lipsa unor definiții în Regulamentul Bruxelles I, Curtea a statuat în mod repetat că „materi[a] contractuală”, menționată la prima dispoziție, și „materi[a] delictuală și cvasidelictuală”, evocată la cea de a doua, constituie noțiuni autonome de drept al Uniunii, care trebuie interpretate prin referire în principal²⁰ la *sistemul* și la *obiectivele* acestui regulament pentru a se garanta aplicarea uniformă a normelor de competență pe care le prevede în toate statele membre. Prin urmare, legătura unei cereri cu una dintre categorii nu depinde nici de soluțiile prevăzute de dreptul intern al instanței sesizate (denumit „*lex fori*”), nici de calificarea reținută în legea aplicabilă (denumită „*lex causae*”)²¹.

35. În ceea ce privește, pe de o parte, *sistemul* Regulamentului Bruxelles I, Curtea a statuat în mod repetat că acesta se întemeiază pe norma generală de competență a instanțelor statului membru de la domiciliul pârâtului, prevăzută la articolul 2 alineatul (1) din acest regulament, în timp ce normele de competență specială, care figurează printre altele la articolul 5 din acesta, constituie derogări de la această normă generală care, ca atare, sunt de strictă interpretare²².

¹⁸ Îmbogățirea are o „justă cauză” cât timp justificarea acesteia derivă dintr-un contract, dintr-un act unilateral, dintr-o obligație legală, dintr-o hotărâre judecătorească etc. [a se vedea în special Hotărârea din 16 decembrie 2008, Masdar (UK)/Comisia (C-47/07 P, EU:C:2008:726, punctul 46)]. În plus, acțiunea în restituire întemeiată pe îmbogățirea fără justă cauză nu este, de regulă, deschisă decât cu titlu subsidiar, cu alte cuvinte atunci când sărăcitul nu dispune de nicio altă cale de drept pentru a obține ceea ce i se datorează [a se vedea în special Concluziile avocatului general Mazák prezentate în cauza Masdar (UK)/Comisia (C-47/07 P, EU:C:2008:342, punctele 47 și 48)].

¹⁹ A se vedea punctele 12-15 din prezentele concluzii.

²⁰ Principiile generale care reies din sistemele de drept național sunt de asemenea importante (a se vedea nota de subsol 50 din prezentele concluzii).

²¹ A se vedea în special Hotărârea din 22 martie 1983, Peters Bauunternehmung (34/82, EU:C:1983:87, punctele 9 și 10), Hotărârea Kalfelis (punctele 15 și 16), precum și Hotărârea Wikingerhof (punctul 25).

²² A se vedea în special Hotărârea Kalfelis (punctul 19), Hotărârea din 27 octombrie 1998, Réunion européenne și alții (C-51/97, EU:C:1998:509, punctul 16), precum și Hotărârea Wikingerhof (punctul 26).

36. În ceea ce privește, pe de altă parte, *obiectivele* Regulamentului Bruxelles I, din considerentul (12) al acestuia reiese că normele de competență specială prevăzute la articolul 5 punctul 1 și la articolul 5 punctul 3 din Regulamentul Bruxelles I urmăresc, printre altele²³, obiective de proximitate și de bună administrare a justiției. În această privință, Curtea a statuat în mod repetat că opțiunea oferită reclamantului de aceste dispoziții a fost introdusă în considerarea existenței, în „materile” pe care le vizează, a unei legături deosebit de strânse între cerere și instanța care poate fi chemată să o soluționeze, pentru organizarea utilă a procesului²⁴.

37. În lumina acestor considerații generale, Curtea a definit, de-a lungul constituirii jurisprudenței sale, „materi[a] contractuală” și „materi[a] delictuală și cvasidelictuală”.

38. *Pe de o parte*, reiese dintr-o jurisprudență constantă a Curții, care începe cu Hotărârea Handte²⁵, că aplicarea articolului 5 punctul 1 din Regulamentul Bruxelles I „presupune determinarea unei obligații juridice liber consimțite de către o persoană față de alta și pe care se întemeiază acțiunea reclamantului”²⁶. În alți termeni, „materi[a] contractuală”, în sensul acestei dispoziții, cuprinde orice cerere întemeiată pe o astfel de obligație²⁷.

39. *Pe de altă parte*, în conformitate cu o jurisprudență de asemenea constantă, rezultată din Hotărârea Kalfelis și care tocmai a fost precizată în Hotărârea Wikingerhof, „materi[a] delictuală și cvasidelictuală”, în sensul articolului 5 punctul 3 din Regulamentul Bruxelles I, cuprinde „orice cerere care urmărește să pună în discuție răspunderea unui pârât și care nu decurge din «materi[a] contractuală», în sensul articolului 5 punctul 1 din acest regulament, „și anume nu se bazează pe o obligație juridică liber consimțită de o persoană în raport cu alta”²⁸.

40. Din coroborarea acestor definiții rezultă că, astfel cum am explicat în Concluziile noastre prezentate în cauza Wikingerhof²⁹ și astfel cum a statuat Curtea în hotărârea cu același nume³⁰, legătura unei cereri cu „materi[a] contractuală”, în sensul articolului 5 punctul 1 din Regulamentul Bruxelles I, sau cu „materi[a] delictuală și cvasidelictuală”, în sensul articolului 5 punctul 3 din acest regulament, *depinde de obligația pe care se întemeiază cererea respectivă*.

41. În esență, „testul” de calificare constă în *identificarea obligației* pe care o invocă reclamantul împotriva pârâtului și, ulterior, în *stabilirea naturii acestei obligații*, care depinde, la rândul său, de fapta sau de actul care constituie *sursa acesteia din urmă*. Astfel cum vom reveni asupra acestui lucru, în cazul în care obligația în discuție își are sursa într-un contract sau într-o altă formă de angajament voluntar al unei persoane față de o alta, această obligație și, prin deducție, cererea sunt de natură „contractuală”, în sensul articolului 5 punctul 1 din Regulamentul Bruxelles I. În

²³ Normele de competență prevăzute de Regulamentul Bruxelles I urmăresc, în general, să asigure securitatea juridică și, în acest cadru, să consolideze protecția juridică a persoanelor stabilite pe teritoriul statelor membre. Normele menționate trebuie să prezinte, în acest sens, un mare grad de previzibilitate: reclamantul trebuie să poată stabili cu ușurință instanțele în fața cărora poate introduce acțiunea, iar pârâtul trebuie să poată anticipa în mod rezonabil instanțele în fața cărora va putea fi acționat în justiție [a se vedea considerentul (11) al acestui regulament, precum și Hotărârea din 17 iunie 2021, Mittelbayerischer Verlag (C-800/19, EU:C:2021:489, punctul 25 și jurisprudența citată)].

²⁴ A se vedea în special Hotărârea din 6 octombrie 1976, Industrie Tessili Italiana Como (12/76, EU:C:1976:133, punctul 13), Hotărârea din 20 februarie 1997, MSG (C-106/95, EU:C:1997:70, punctul 29), precum și Hotărârea Wikingerhof (punctele 28 și 37).

²⁵ Hotărârea din 17 iunie 1992 (C-26/91, EU:C:1992:268, punctul 15).

²⁶ Hotărârea din 20 ianuarie 2005, Engler (C-27/02, EU:C:2005:33, punctele 50 și 51), Hotărârea din 28 ianuarie 2015, Kolassa (C-375/13, EU:C:2015:37, punctul 39), precum și Hotărârea din 11 noiembrie 2020, Ellmes Property Services (C-433/19, EU:C:2020:900, punctul 37).

²⁷ A se vedea Concluziile noastre prezentate în cauza Wikingerhof (C-59/19, denumite în continuare „Concluziile noastre prezentate în cauza Wikingerhof”, EU:C:2020:688, punctul 36).

²⁸ A se vedea în special Hotărârea Kalfelis (punctul 18), Hotărârea din 1 octombrie 2002, Henkel (C-167/00, EU:C:2002:555, punctul 36), precum și Hotărârea Wikingerhof (punctul 23).

²⁹ A se vedea în special punctele 6, 39, 46, 49, 90 și 118.

³⁰ A se vedea Hotărârea Wikingerhof (punctul 31).

schimb, în cazul în care obligația în discuție își are sursa într-o „faptă prejudiciabilă”, obligația și cererea sunt de natură „delictuală și cvasidelictuală”, în sensul articolului 5 punctul 3 din acest regulament³¹. În sfârșit, dacă această sursă este alta, aplicarea uneia dintre aceste dispoziții este exclusă.

42. În acest context, Regulamentul (CE) nr. 593/2008 privind legea aplicabilă obligațiilor contractuale (Roma I)³² (denumit în continuare „Regulamentul Roma I”), pe de o parte, și Regulamentul (CE) nr. 864/2007 privind legea aplicabilă obligațiilor necontractuale (Roma II)³³ (denumit în continuare „Regulamentul Roma II”), pe de altă parte, furnizează indicații utile pentru stabilirea naturii unei anumite obligații și, în acest mod, pentru pronunțarea cu privire la calificarea cererii la baza căreia se află aceasta. Astfel, deși aceste regulamente nu au exact același domeniu de aplicare precum articolul 5 punctul 1 și, respectiv, articolul 5 punctul 3 din Regulamentul Bruxelles I³⁴, ele constituie totuși, în domeniul conflictelor de legi, dispozițiile echivalente ale acestor norme, iar aceste trei regulamente trebuie interpretate, în măsura posibilului, într-un mod care să concorde³⁵.

43. Odată făcute aceste mențiuni, vom explica, în secțiunile care urmează, motivul pentru care cererile de restituire întemeiate pe îmbogățirea fără justă cauză nu decurg, în principiu, din „materi[a] contractuală”, cu excepția anumitor cazuri (secțiunea 1), și motivul pentru care acestea nu se încadrează în „materi[a] delictuală și cvasidelictuală” (secțiunea 2).

1. Cererile de restituire întemeiate pe îmbogățirea fără justă cauză nu se încadrează, în principiu, în „materi[a] contractuală”

44. Astfel cum am explicat la punctul 38 din prezentele concluzii, „materi[a] contractuală”, în sensul articolului 5 punctul 1 din Regulamentul Bruxelles I, cuprinde orice cerere întemeiată pe o „obligație juridică liber consimțită”, cu alte cuvinte pe o „obligație contractuală”, în sensul autonom în care dreptul internațional privat al Uniunii înțelege această noțiune³⁶. O astfel de obligație își are sursa într-un contract sau într-o altă formă de angajament voluntar al unei persoane față de o alta³⁷.

45. Or, în cadrul unei cereri întemeiate pe îmbogățirea fără justă cauză, obligația de restituire pe care o invocă reclamantul nu rezultă, de regulă, dintr-un astfel de angajament voluntar al părâtului față de acesta. Dimpotrivă, obligația menționată se naște independent de voința îmbogățitului. Deși, în speță, predecesoarea societății BP EUROPA a inițiat procedura de executare care a generat îmbogățirea sa, voința sa se limita la acest lucru. Ea nu avea intenția de a se angaja față de

³¹ A se vedea Concluziile noastre prezentate în cauza Wikingerhof (punctul 49, precum și referințele citate). A se vedea, pentru o aplicare recentă a acestui „test”, Hotărârea din 25 martie 2021, Obala i lučice (C-307/19, EU:C:2021:236, punctele 88 și 89).

³² Regulamentul Parlamentului European și al Consiliului din 17 iunie 2008 (JO 2008, L 177, p. 6).

³³ Regulamentul Parlamentului European și al Consiliului din 11 iulie 2007 (JO 2007, L 199, p. 40).

³⁴ A se vedea punctele 77 și 78 din prezentele concluzii.

³⁵ A se vedea considerentul (7) al Regulamentelor Roma I și Roma II, precum și Concluziile noastre prezentate în cauza Wikingerhof (punctul 5).

³⁶ De altfel, Curtea a transpus această definiție în Regulamentul Roma I [a se vedea Hotărârea din 21 ianuarie 2016, ERGO Insurance și Gjensidige Baltic (C-359/14 și C-475/14, EU:C:2016:40, punctul 44)].

³⁷ Subliniem că orice obligație, inclusiv o „obligație contractuală”, își are sursa primă în lege. Cu toate acestea, trebuie să se stabilească dacă, în conformitate cu legea, obligația se impune debitorului *ca urmare a unui contract sau a unui alt angajament voluntar al acestuia din urmă* sau independent de un astfel de angajament [a se vedea în acest sens Hotărârea Wikingerhof (punctele 33 și 34)]. A se vedea, pentru diferitele tipuri de angajamente voluntare recunoscute de Curte în jurisprudența sa, Concluziile noastre prezentate în cauza Wikingerhof (punctul 37).

HRVATSKE ŠUME. Obligația de restituire menționată decurge, în realitate, direct din lege, care atribuie, pentru motive de echitate, efecte juridice lipsei de „justă cauză” care ar justifica această îmbogățire.

46. În consecință, obligația care își are sursa într-o îmbogățire fără justă cauză nu constituie, de regulă, o „obligație juridică liber consimțită”, în sensul jurisprudenței aferente articolului 5 punctul 1 din Regulamentul Bruxelles I. Prin urmare, cererile de restituire întemeiate pe o astfel de îmbogățire nu decurg, în principiu, din „materi[a] contractuală” menționată la această dispoziție³⁸.

47. Lectura Regulamentului Roma II confirmă această interpretare. Astfel, din articolul 2 alineatul (1) din acest regulament reiese că obligația de restituire care își are sursa într-o îmbogățire fără justă cauză este considerată o „obligație necontractuală”, care intră sub incidența regulamentului menționat³⁹ și care face obiectul, la articolul 10 din acesta, al normelor specifice privind conflictul de legi.

48. În aceste condiții, interpretarea care precedă trebuie temperată. Astfel, după cum remarcă în mod foarte corect Comisia, cererile de restituire întemeiate pe îmbogățirea fără justă cauză se pot înscrie în contexte diferite. În special, deși o asemenea cerere poate fi formulată între persoane care nu sunt, de altfel, legate prin niciun raport juridic, cum este *a priori* cazul HRVATSKE ŠUME și al BP EUROPA⁴⁰, ea poate fi de asemenea strâns legată de un raport contractual existent sau despre care se presupune că există între părțile în litigiu.

49. Or, astfel cum a statuat Curtea în Hotărârea Profit Investment SIM⁴¹, o cerere de restituire a prestațiilor furnizate în temeiul unui contract nevalabil (nul, caduc etc.) se încadrează în „materia contractuală”, în sensul articolului 5 punctul 1 din Regulamentul Bruxelles I. Aceeași interpretare se impune, în opinia noastră, în ceea ce privește cererile de restituire consecutive rezoluțiunii pentru neexecutare a unui contract sau consecutive unei plăți nedatorate efectuate în cadrul unui contract, de exemplu atunci când un debitor contractual se achită de o datorie mai mare decât cuantumul său real.

³⁸ A se vedea în același sens Minois, M., *Recherche sur la qualification en droit international privé des obligations*, LGDJ, Paris, 2020, p. 263. Suntem conștienți de faptul că, în Hotărârea din 14 mai 2009, *Ilsinger* (C-180/06, EU:C:2009:303, punctul 57), Curtea a lăsat să se înțeleagă, cu titlu de *obiter dictum*, că cererile de natură „precontractuală sau cvasicontractuală” intră în mod sistematic sub incidența articolului 5 punctul 1 din Regulamentul Bruxelles I. Totuși, în acest caz este vorba, în opinia noastră, despre o formulare nefericită. Pe lângă faptul că s-a stabilit, începând cu Hotărârea din 17 septembrie 2002, *Tacconi* (C-334/00, EU:C:2002:499), că răspunderea precontractuală nu intră sub incidența acestui articol 5 punctul 1, ci a articolului 5 punctul 3 din acest regulament (a se vedea nota de subsol 80 din prezentele concluzii), categoria „cvasicontractelor”, care, în anumite sisteme de drept național, include îmbogățirea fără justă cauză (a se vedea punctul 28 din aceste concluzii), nu poate intra, în general, sub incidența aceluiași articol 5 punctul 1, pentru motivele pe care tocmai le-am explicat.

³⁹ A se vedea Hotărârea din 21 ianuarie 2016, *ERGO Insurance și Gjensidige Baltic* (C-359/14 și C-475/14, EU:C:2016:40, punctele 45 și 46). A se vedea de asemenea prin analogie Hotărârea din 16 decembrie 2008, *Masdar (UK)/Comisia* (C-47/07 P, EU:C:2008:726, punctul 48).

⁴⁰ Decizia de trimitere nu conține informații cu privire la eventualele raporturi contractuale care se înscriu în contextul cauzei principale. Reiese că, *pe de o parte*, THE BURMAH OIL (Deutschland) era creditoarea societății FUTURA. Creanța în discuție își avea probabil sursa într-un contract existent între aceste două societăți. *Pe de altă parte*, se presupune că FUTURA era creditoarea societății HRVATSKE ŠUME. Prin urmare, exista probabil și un contract între aceste două societăți. În schimb, nu exista *a priori* niciun raport contractual între THE BURMAH OIL (Deutschland) și HRVATSKE ŠUME (a se vedea punctul 12 din prezentele concluzii).

⁴¹ Hotărârea din 20 aprilie 2016 (C-366/13, EU:C:2016:282, punctele 55 și 58).

50. Astfel, deși asemenea cereri de restituire se întemeiază uneori (dar nu întotdeauna), în dreptul material, pe normele privind îmbogățirea fără justă cauză⁴², ele trebuie considerate, în vederea aplicării normelor de competență prevăzute de Regulamentul Bruxelles I, ca avându-și sursa într-un contract. În esență, reclamantul invocă o „obligație contractuală” care, în opinia sa, este nevalabilă sau nu a fost executată de pârât sau pe care apreciază că a „executat-o în exces” pentru a justifica dreptul său la restituire, care constituie „remediul” (*remedy*) solicitat. Prin urmare, o asemenea cerere se întemeiază în esență pe „obligația contractuală” în discuție, întrucât obligația de restituire de care se prevalează reclamantul nu are existență autonomă⁴³.

51. În plus, este conform cu obiectivele de proximitate și de bună administrare a justiției, urmărite la articolul 5 punctul 1 din Regulamentul Bruxelles I, ca instanța contractului să se poată pronunța cu privire la consecințele nevalabilității, ale neexecutării sau ale „executării în exces” a acestuia și, printre altele, cu privire la restituirile care rezultă din acestea⁴⁴. În special, competența nu ar trebui să varieze după cum, ca răspuns la neexecutarea de către pârât a unei obligații contractuale, reclamantul solicită daune interese sau rezoluțiunea contractului și restituirea prestațiilor furnizate⁴⁵. De altfel, pronunțarea cu privire la astfel de cereri de restituire implică în esență, pentru instanța sesizată, soluționarea unor probleme de ordin contractual (precum, după caz, cele privind conținutul obligației contractuale în discuție, validitatea sa sau modul în care trebuia executată de pârât) prin aprecierea elementelor de probă corespunzătoare. Prin urmare, există o legătură deosebit de strânsă între cerere și instanța de la „locul în care obligația care formează obiectul cererii a fost sau urmează a fi executată”, în sensul acestei dispoziții⁴⁶.

52. În plus, *pe de o parte*, articolul 12 alineatul (1) literele (c) și (e) din Regulamentul Roma I prevede că legea aplicabilă contractului (denumită „*lex contractus*”) reglementează consecințele neexecutării obligațiilor contractuale și, respectiv, efectele nulității contractului. Prin urmare, legiuitorul Uniunii și-a precizat poziția în favoarea caracterului „contractual” al cererilor de restituire consecutive rezoluțiunii sau nevalabilității unui contract, precum și a obligațiilor care stau la baza acestora. *Pe de altă parte*, din articolul 10 alineatul (1) din Regulamentul Roma II reiese că, dacă o obligație necontractuală care rezultă din îmbogățirea fără justă cauză se referă la un raport contractual preexistent între părți (tipic atunci când un debitor contractual se achită de

⁴² Astfel, în ipoteza în care un contract, în temeiul căruia au fost furnizate prestații, este nevalabil, îmbogățirea beneficiarului acestor prestații își pierde „justa cauză” [a se vedea Hotărârea din 16 decembrie 2008, Masdar (UK)/Comisia (C-47/07 P, EU:C:2008:726, punctul 55)]. În mod similar, o plată excedentară realizată de debitorul unei obligații contractuale nu are o „justă cauză”, tocmai pentru că depășește ceea ce era justificat în drept. Cu toate acestea, în anumite sisteme de drept, printre care dreptul francez și dreptul maghiar, restituirile consecutive desființării contractului intră sub incidența unor norme contractuale specifice (a se vedea în special Von Bar, C. et al., *op. cit.*, p. 3860).

⁴³ A se vedea prin analogie Concluziile noastre prezentate în cauza Wikingerhof (punctul 99). Este de asemenea posibil să se considere că, în acest context, obligația de restituire este impusă de lege în temeiul contractului care leagă sau se presupune că leagă părțile (a se vedea nota de subsol 37 din prezentele concluzii).

⁴⁴ A se vedea în același sens Concluziile avocatului general Bot prezentate în cauza Profit Investment SIM (C-366/13, EU:C:2015:274, punctele 69-82), Briggs, A., *Civil Jurisdiction and Judgments*, Informa Law, Oxon, 2009, a 5-a ediție, p. 225-227, Magnus, U., și Mankowski, P., *Brussels Ibis Regulation – Commentary*, Otto Schmidt, Köln, 2016, p. 174-176, Hartley, T., *Civil Jurisdiction and Judgments in Europe – The Brussels I Regulation, the Lugano Convention, and the Hague Choice of Court Convention*, Oxford University Press, Oxford, 2017, p. 111, Grušić, U., „Unjust enrichment and the Brussels I Regulation”, în *International & Comparative Law Quarterly*, 2019, vol. 68, nr. 4, p. 837-868, în special p. 849-861, precum și Minois, M., *op. cit.*, p. 322.

⁴⁵ În general, calificarea nu ar trebui să depindă de „remediul” (*remedy*) solicitat de reclamant (a se vedea nota de subsol 82 din prezentele concluzii).

⁴⁶ A se vedea punctul 36 din prezentele concluzii. Subliniem că, întrucât „obligația care formează obiectul cererii”, în sensul articolului 5 punctul 1 din Regulamentul Bruxelles I, în ceea ce privește astfel de cereri de restituire, este, în opinia noastră, obligația contractuală prezentată în cerere ca fiind nevalabilă, neexecutată de pârât sau „executată în exces” de reclamant (a se vedea punctul 50 din prezentele concluzii), instanța competentă este cea de la locul în care această obligație a fost sau urma a fi executată [a se vedea în acest sens Concluziile avocatei generale Kokott prezentate în cauza Kostanjevec (C-185/15, EU:C:2016:397, punctul 64)].

o datorie mai mare decât quantumul său real), această obligație este guvernată de legea care reglementează raportul vizat, și anume *lex contractus*. Coerența dintre aceste două regulamente și Regulamentul Bruxelles I este astfel asigurată în măsura posibilului.

2. Cererile de restituire întemeiate pe îmbogățirea fără justă cauză nu se încadrează în „materi[a] delictuală și cvasidelictuală”

53. În ceea ce privește, acum, articolul 5 punctul 3 din Regulamentul Bruxelles I, amintim că din jurisprudența rezultată din Hotărârea Kalfelis, citată la punctul 39 din prezentele concluzii, reies două condiții cumulative: o cerere se încadrează în „materi[a] delictuală și cvasidelictuală”, în sensul acestei dispoziții, în măsura în care, *pe de o parte*, „urmărește să pună în discuție răspunderea unui pârât” și, *pe de altă parte*, „nu decurge din «materi[a] contractuală»”, în sensul articolului 5 punctul 1 din acest regulament.

54. Din secțiunea precedentă rezultă că cererile de restituire întemeiate pe îmbogățirea fără justă cauză nu decurg din „materi[a]contractuală”, întrucât nu sunt întemeiate pe o „obligație juridică liber consimțită”, ci pe o „obligație necontractuală”, cu excepția cazului în care sunt strâns legate de un raport contractual anterior existent sau despre care se presupune că există între părțile în litigiu.

55. Prin urmare, rămâne să se examineze dacă o astfel de cerere „urmărește să pună în discuție răspunderea unui pârât”, în sensul „jurisprudenței Kalfelis”.

56. După cum am arătat deja, asemenea guvernului croat, nu suntem de acord cu acest lucru⁴⁷.

57. În *primul rând*, amintim că articolul 5 punctul 3 din Regulamentul Bruxelles I conferă competență, în „materie delictuală și cvasidelictuală”, instanțelor de la „locul unde s-a produs sau riscă să se producă fapta prejudiciabilă”. Prin urmare, identificarea unei asemenea „fapt[e] prejudiciabil[e]” este indispensabilă pentru aplicarea acestei dispoziții. Astfel, este vorba despre presuposiția oricărei cereri în „materie delictuală și cvasidelictuală”.

58. Începând cu Hotărârea Bier⁴⁸, Curtea a împărțit noțiunea de „faptă prejudiciabilă”, în sensul articolului 5 punctul 3 din Regulamentul Bruxelles I, în două concepte distincte: „dauna” (sau, altfel spus, „prejudiciul”) și „evenimentul cauzator al acestui prejudiciu”⁴⁹. În acest cadru, Curtea s-a referit la elementele constitutive ale răspunderii extracontractuale, astfel cum reies din principiile generale care rezultă din sistemele de drept național ale statelor membre⁵⁰. Astfel, ea a

⁴⁷ A se vedea de asemenea Concluziile avocatului general Wahl prezentate în cauza Siemens Aktiengesellschaft Österreich (C-102/15, EU:C:2016:225, punctul 58) și Concluziile noastre prezentate în cauza Wikingerhof (nota de subsol 66). A se vedea în sens contrar Concluziile avocatului general Darmon prezentate în cauza Shearson Lehman Hutton (C-89/91, nepublicate, EU:C:1992:410, punctul 102).

⁴⁸ Hotărârea din 30 noiembrie 1976 (21/76, EU:C:1976:166).

⁴⁹ A se vedea Hotărârea din 30 noiembrie 1976, Bier (21/76, EU:C:1976:166, punctele 13-15).

⁵⁰ A se vedea Hotărârea din 30 noiembrie 1976, Bier (21/76, EU:C:1976:166, punctul 17). În această privință, Curtea statuează uneori că noțiunile utilizate de Regulamentul Bruxelles I trebuie interpretate prin referire, pe de o parte, la obiectivele și la sistemul acestui regulament și, pe de altă parte, *la principiile generale care reies din ansamblul sistemelor de drept național* [a se vedea în special Hotărârea din 25 martie 2021, Obala i lučice (C-307/19, EU:C:2021:236, punctul 60 și jurisprudența citată)]. Astfel, categoriile care figurează în Regulamentul Bruxelles I preiau noțiuni provenite din dreptul civil, comercial și procedural („contract”, „delict” etc.), al căror sens nu poate fi dedus numai în raport cu obiectivele și cu sistemul acestui regulament. Pentru a da o definiție autonomă acestor noțiuni, Curtea se inspiră, explicit sau implicit, printre altele din aceleași principii generale, care permit să se stabilească „nucleul” fiecăreia dintre ele. În toate cazurile discutabile, calificarea cea mai conformă cu obiectivele și cu sistemul regulamentului menționat trebuie să prevaleze [a se vedea prin analogie Concluziile noastre prezentate în cauza Verein für Konsumenteninformation (C-272/18, EU:C:2019:679, punctul 47)].

statuat că „răspunderea delictuală sau cvasidelictuală nu poate fi luată în considerare decât cu condiția dovedirii unei legături de cauzalitate între prejudiciu și fapta aflată la originea prejudiciului”⁵¹.

59. În consecință, o cerere „urmărește să pună în discuție răspunderea unui pârât”, în sensul Hotărârii Kalfelis, dacă se întemeiază pe o „faptă prejudiciabilă” imputabilă pârâtului și care a cauzat un prejudiciu reclamantului⁵². În conformitate cu jurisprudența Curții și cu principiile generale evocate la punctul precedent, o asemenea „faptă prejudiciabilă” este o faptă ilicită, cu alte cuvinte o acțiune sau o omisiune contrară unei obligații sau unei interdicții impuse tuturor prin lege și care cauzează un prejudiciu altei persoane⁵³.

60. Instanța de trimitere ridică totuși problema dacă distincția făcută la articolul 5 punctul 3 din Regulamentul Bruxelles I, în mai multe dintre versiunile sale lingvistice, între materia „delictuală” și „cvasidelictuală” nu necesită o interpretare mai largă a domeniului de aplicare al acestei dispoziții. În acest cadru, ea tinde să considere că a doua noțiune ar putea include, spre deosebire de prima, alte fapte juridice decât „faptele prejudiciabile”.

61. În opinia noastră, nu aceasta este situația. Curtea nu a distins niciodată în mod întemeiat, în jurisprudența sa referitoare la articolul 5 punctul 3 din Regulamentul Bruxelles I, între „cvasidelicte” și „delicte”. În afară de faptul că această distincție nu figurează în toate versiunile lingvistice ale acestui regulament⁵⁴, prezența termenului „cvasidelict” în unele dintre ele nu urmărește să extindă domeniul de aplicare al acestei dispoziții. În realitate, este vorba despre un împrumut din dreptul francez care are particularitatea de a separa răspunderea civilă care rezultă din acte intenționate (delicte) de cea care rezultă din fapte prejudiciabile săvârșite din imprudență sau din neglijență (cvasidelicte)⁵⁵. Pe scurt, termenul menționat se limitează la a indica, în versiunile în cauză, că această dispoziție acoperă „faptele prejudiciabile” indiferent de aspectul dacă acestea au fost săvârșite intenționat sau din neglijență⁵⁶. „Delicte” și „cvasidelicte” constituie două variante ale aceluiași „fapte”. De altfel, după cum arată chiar instanța de trimitere, dacă noțiunea de „cvasidelict” ar include și alte tipuri de fapte juridice, articolul 5 punctul 3 menționat nu ar furniza un criteriu de competență pentru cererile în cauză.

⁵¹ Hotărârea din 30 noiembrie 1976, Bier (21/76, EU:C:1976:166, punctul 16). A se vedea de asemenea Hotărârea din 16 iulie 2009, Zuid-Chemie (C-189/08, EU:C:2009:475, punctul 28), Hotărârea din 18 iulie 2013, ÖFAB (C-147/12, EU:C:2013:490, punctul 34), precum și Hotărârea din 21 aprilie 2016, Austro-Mechana (C-572/14, EU:C:2016:286, punctul 41).

⁵² A se vedea Hotărârea din 21 aprilie 2016, Austro-Mechana (C-572/14, EU:C:2016:286, punctele 39 și 40).

⁵³ A se vedea în acest sens Hotărârea din 17 septembrie 2002, Tacconi (C-334/00, EU:C:2002:499, punctele 25 și 27), Hotărârea din 1 octombrie 2002, Henkel (C-167/00, EU:C:2002:555, punctele 41 și 42), Hotărârea din 18 iulie 2013, ÖFAB (C-147/12, EU:C:2013:490, punctele 35-38), precum și Hotărârea din 21 aprilie 2016, Austro-Mechana (C-572/14, EU:C:2016:286, punctul 50), și Hotărârea Wikingerhof (punctele 33, 34 și 36). Ideea de faptă ilicită reiese din diferitele versiuni lingvistice ale Regulamentului Bruxelles I [a se vedea în special versiunile în limbile italiană („in materia di *illeciti civili dolosi o colposi*”) și neerlandeză („*onrechtmatige daad*) (sublinierea noastră)]. Nu se poate exclude totuși ca articolul 5 punctul 3 din acest regulament să se aplice și cazurilor particulare de răspundere obiectivă, în cadrul cărora legea prevede că anumite activități, de altfel licite, determină răspunderea pentru prejudiciile speciale pe care acestea le cauzează altei persoane. Totuși, această ipoteză specială nu este în discuție în speță.

⁵⁴ Potrivit cercetărilor noastre, termenul „cvasidelict” figurează, într-o anumită formă, la articolul 5 punctul 3 din Regulamentul Bruxelles I în versiunile sale în limbile bulgară, spaniolă, cehă, germană, greacă, engleză, franceză, croată, italiană, letonă, lituaniană, maghiară, malteză, polonă, română și slovenă. Acest termen nu figurează în versiunile în limbile daneză, estonă, neerlandeză, portugheză, slovacă, finlandeză și suedeză ale acestui regulament.

⁵⁵ A se vedea articolul 1241 din Codul civil francez. Această distincție reiese, pe de altă parte, în mod clar din versiunea în limba italiană a Regulamentului Bruxelles I („in materia di *illeciti civili dolosi o colposi*”) (sublinierea noastră).

⁵⁶ A se vedea în special Dickinson, A., *The Rome II Regulation*, Oxford University Press, 2008, p. 347 și 348, precum și Magnus, U., și Mankowski, P., *op. cit.*, p. 271. De altfel, în opinia noastră, chiar și cazurile de răspundere obiectivă, care depind numai de constatarea unei fapte ilicite prejudiciabile, independent de orice element moral, intră sub incidența acestei dispoziții.

62. Din considerațiile care precedă rezultă că o cerere „urmărește să pună în discuție răspunderea unui pârât”, în sensul Hotărârii Kalfelis, și decurge, prin urmare, din „materi[a] delictuală și cvasidelictuală”, în sensul articolului 5 punctul 3 din Regulamentul Bruxelles I, atunci când se întemeiază pe o obligație necontractuală care, astfel cum am explicat la punctul 41 din prezentele concluzii, își are sursa într-o „faptă prejudiciabilă” („delict” sau „cvasidelict”), astfel cum a fost definită la punctul 59 din aceste concluzii⁵⁷. În schimb, o cerere întemeiată pe o obligație necontractuală care își are sursa într-o altă faptă juridică mai degrabă decât o „faptă prejudiciabilă” nu intră sub incidența acestei dispoziții. Pe scurt, dispoziția menționată nu acoperă ansamblul obligațiilor necontractuale, ci o subcategorie dintre acestea, pe care le vom califica drept „obligații delictuale și cvasidelictuale”.

63. Astfel, deși categoria pe care o constituie „materi[a] delictuală și cvasidelictuală”, astfel cum a fost interpretată în Hotărârea Kalfelis, include o mare diversitate de tipuri de răspundere⁵⁸, nu este vorba totuși, contrar celor sugerate de Comisie, despre o „categorie reziduală” care absoarbe orice cerere întemeiată pe o obligație civilă sau comercială care nu este „contractuală”, în sensul articolului 5 punctul 1 din Regulamentul Bruxelles I⁵⁹. În această hotărâre, Curtea a arătat numai că această dispoziție și articolul 5 punctul 3 din acest regulament *se exclud reciproc*, aceeași cerere în răspundere civilă neputând intra sub incidența ambelor dispoziții⁶⁰. În aceste condiții, există cereri care nu decurg din niciuna dintre acestea, pentru motivul că se întemeiază pe obligații care nu sunt nici „contractuale”, nici „delictuale și cvasidelictuale”.

64. Or, în *al doilea rând*, dacă o cerere de restituire întemeiată pe îmbogățirea fără justă cauză se întemeiază, în principiu, pe o obligație necontractuală⁶¹, această obligație nu își are sursa într-o „faptă prejudiciabilă” imputabilă pârâtului, în sensul articolului 5 punctul 3 din Regulamentul Bruxelles I⁶². Astfel, după cum a arătat în esență instanța de trimitere, îmbogățirea fără justă cauză nu poate fi considerată o asemenea „faptă”. Prin urmare, contrar celor susținute de guvernul ceh și de Comisie, nu este vorba despre un „cvasidelict”, în sensul acestei dispoziții.

⁵⁷ A se vedea Concluziile noastre prezentate în cauza Wikingerhof (punctul 46). Dintr-o perspectivă inversă, Curtea a utilizat deja noțiunea de „creanță întemeiată pe o faptă ilicită” [Hotărârea din 25 octombrie 2012, Folien Fischer și Fofitec (C-133/11, EU:C:2012:664, punctul 43)].

⁵⁸ A se vedea Hotărârea din 30 noiembrie 1976, Bier (21/76, EU:C:1976:166, punctul 18). A se vedea, pentru diferite exemple, Concluziile noastre prezentate în cauza Wikingerhof (punctul 48).

⁵⁹ A se vedea Concluziile avocatului general Gulmann prezentate în cauza Reichert și Kockler (C-261/90, nepublicate, EU:C:1992:78, p. 2169), Concluziile avocatului general Jacobs prezentate în cauza Engler (C-27/02, EU:C:2004:414, punctele 53-57), precum și Concluziile avocatului general Bobek prezentate în cauza Feniks (C-337/17, EU:C:2018:487, punctul 98). Desigur, în Hotărârea din 27 octombrie 1998, Réunion européenne și alții (C-51/97, EU:C:1998:509, punctul 24), în Hotărârea din 13 martie 2014, Brogsitter (C-548/12, EU:C:2014:148, punctul 27), precum și în Hotărârea din 28 ianuarie 2015, Kolassa (C-375/13, EU:C:2015:37, punctul 44), Curtea a arătat că, în cazul în care cererile în discuție nu decurg din „materi[a] contractuală”, ar trebui să se considere că acestea intră în sfera „materie[i] delictual[e] și cvasidelictual[e]”. Totuși, Curtea a raționat astfel pentru motivul că aceste cereri se întemeiau, în orice caz, pe o faptă ilicită imputabilă pârâtului care cauza un prejudiciu reclamantului. Singura problemă era dacă această răspundere era „contractuală” sau „delictuală”.

⁶⁰ A se vedea Hotărârea Wikingerhof (punctul 26).

⁶¹ A se vedea punctul 54 din prezentele concluzii.

⁶² A se vedea în același sens House of Lords (Regatul Unit), hotărârea din 30 octombrie 1997, Kleinwort Benson Ltd/City of Glasgow District Council [1997] UKHL 43, Magnus, U., și Mankowski, P., *op. cit.*, p. 272, Gaudemet-Tallon, H., *Compétence et exécution des jugements en Europe*, LGD, Paris, a 4-a ediție, 2010, p. 219, Grušić, U., *op. cit.*, p. 86, precum și Minois, M., *op. cit.*, p. 262-265.

65. Astfel, obligația de restituire care stă la baza unei asemenea cereri rezultă din obținerea de către pârât a unei îmbogățiri și din lipsa (sau mai degrabă, în speță, din dispariția retroactivă) a unei „juste cauze” care să o justifice⁶³. Prin urmare, astfel cum arată în mod întemeiat guvernul croat, o asemenea cerere *nu presupune vreo acțiune sau vreo omisiune prejudiciabilă imputabilă pârâtului*. Obligația în discuție se naște spontan, *independent* de comportamentul său⁶⁴.

66. Guvernul ceh răspunde în esență că faptul generator al îmbogățirii (și anume, în speță, punerea în aplicare, de către intimata din litigiul principal, a procedurii de executare invalidate ulterior) ar trebui asimilat unei „fapte prejudiciabile”, în sensul articolului 5 punctul 3 din Regulamentul Bruxelles I.

67. Totuși, în opinia noastră, această asimilare nu trebuie să existe. *Mai întâi*, de fapt, obligația care stă la baza unei cereri de restituire întemeiate pe îmbogățirea fără justă cauză nu își are sursa în faptul generator al acestei îmbogățiri, ci chiar în îmbogățire. *În continuare*, acest fapt generator nu este întotdeauna imputabil pârâtului. Dimpotrivă, el va fi adesea imputabil reclamantului – care va fi transferat, de exemplu, din eroare o sumă de bani nedatorată. *În sfârșit*, deși, în speță, punerea în aplicare a procedurii de executare a intervenit la inițiativa intimitei din litigiul principal, acest lucru nu poate fi considerat o „faptă prejudiciabilă” imputabilă, întrucât o astfel de acțiune nu are nimic ilicit și întrucât nu a cauzat, în sensul juridic al termenului, un prejudiciu apelantei din litigiul principal.

68. Comisia răspunde, la rândul său, că „fapta prejudiciabilă”, în sensul articolului 5 punctul 3 din Regulamentul Bruxelles I, ar fi faptul că intimata din litigiul principal a omis să restituie apelantei din litigiul principal îmbogățirea în litigiu, cu încălcarea articolului 1111 din Legea privind obligațiile⁶⁵.

69. Acest argument nu poate fi admis. Astfel, obligația de restituire invocată există, prin ipoteză, înainte de un eventual refuz al intimitei din litigiul principal de a o executa. Prin urmare, a considera că obligația menționată rezultă din comportamentul acesteia din urmă ar fi un raționament circular. Obligația în discuție își are sursa în amonte: ea a luat naștere, amintim, încă din momentul obținerii îmbogățirii fără justă cauză (sau mai degrabă, în speță, în momentul în care procedura de executare a fost declarată nevalidă *ex tunc*).

70. De altfel, dacă simplul fapt că un pârât nu și-a îndeplinit o obligație preexistentă ar trebui să fie analizat ca o „faptă prejudiciabilă”, articolul 5 punctul 3 din Regulamentul Bruxelles I ar avea un domeniu de aplicare extrem de vast, întrucât o acțiune în justiție în materie civilă și comercială este în general motivată de neexecutarea de către pârât a unei pretinse obligații⁶⁶.

71. Contrar celor susținute de Comisie, situația nu este comparabilă cu cea în discuție în cauza în care s-a pronunțat Hotărârea Austro-Mechana⁶⁷, invocată de asemenea de instanța de trimitere. Astfel, împrejurările acestei cauze sunt, în opinia noastră, foarte specifice.

⁶³ A se vedea punctul 32 din prezentele concluzii.

⁶⁴ A se vedea în acest sens Hotărârea din 16 decembrie 2008, Masdar (UK)/Comisia (C-47/07 P, EU:C:2008:726, punctul 49), și Concluziile avocatului general Wahl prezentate în cauza Siemens Aktiengesellschaft Österreich (C-102/15, EU:C:2016:225, punctul 62).

⁶⁵ Reprodus la punctul 11 din prezentele concluzii.

⁶⁶ A se vedea Concluziile avocatului general Wahl prezentate în cauza Siemens Aktiengesellschaft Österreich (C-102/15, EU:C:2016:225, punctul 61). Un asemenea rezultat ar fi contrar principiului interpretării stricte a acestei dispoziții (a se vedea punctul 83 din prezentele concluzii).

⁶⁷ Hotărârea din 21 aprilie 2016 (C-572/14, EU:C:2016:286).

72. Trebuie amintit că, în această hotărâre, Curtea a statuat că o cerere de plată a „compensației echitabile” prevăzute la articolul 5 alineatul (2) litera (b) din Directiva 2001/29/CE privind armonizarea anumitor aspecte ale dreptului de autor și drepturilor conexe în societatea informațională⁶⁸, precum cea formulată de Austro-Mechana, o societate de gestiune colectivă a drepturilor de autor, împotriva societăților Amazon, se încadrează în „materia delictuală și cvasidelictuală”, în sensul articolului 5 punctul 3 din Regulamentul Bruxelles I⁶⁹. Această cerere avea drept temei obligația de plată a acestei „compensații”, care era impusă societății Amazon, în temeiul dreptului austriac, ca urmare a comercializării de suporturi de înregistrare pe teritoriul austriac⁷⁰. Nu era vorba în acest caz despre o faptă ilicită. Totuși, acest comportament contribuia la prejudiciul cauzat titularilor de drepturi prin realizarea de copii private ale obiectelor lor protejate. Or, potrivit unei jurisprudențe constante a Curții, „compensația” menționată are ca obiect repararea acestui prejudiciu. Austro-Mechana, în calitate de societate de gestiune colectivă, încasa această „compensație” în numele titularilor de drepturi pe care îi reprezenta. Prin urmare, prejudiciul pe care îl invoca această societate era, în realitate, cel al acestor titulari. Pe scurt, obligația care constituia temeiul cererii își avea sursa, luând în considerare toate aspectele, într-o „faptă prejudiciabilă”⁷¹. De altfel, instanțele austriece erau cele mai în măsură să aprecieze prejudiciul cauzat acestor titulari de copii private realizate de consumatorii austrieci (care depindeau potențial de numărul de suporturi de înregistrare vândute în Austria de societățile Amazon) și, prin urmare, să se pronunțe cu privire la valoarea „compensației echitabile” care trebuia plătită de aceste societăți⁷².

73. În *al treilea rând*, interpretarea potrivit căreia o cerere de restituire întemeiată pe îmbogățirea fără justă cauză nu intră sub incidența articolului 5 punctul 3 din Regulamentul Bruxelles I este confirmată, în opinia noastră, de un alt fragment din Hotărârea Kalfelis. Amintim că, în cauza în care s-a pronunțat această hotărâre, un particular a introdus o acțiune împotriva băncii sale în urma unor operațiuni bursiere infructuoase și, în acest cadru, a formulat cereri cumulative bazate pe trei tipuri de temeiuri, și anume răspunderea contractuală, răspunderea delictuală și, în sfârșit, îmbogățirea fără justă cauză. În acest context, instanța de trimitere a solicitat Curții să se pronunțe în special cu privire la problema dacă instanța competentă să statueze, în temeiul articolului 5 punctul 3 din Regulamentul Bruxelles I, asupra cererii întemeiate pe răspunderea delictuală era competentă să statueze, cu titlu accesoriu, și în ceea ce privește cererile bazate pe răspunderea contractuală și îmbogățirea fără justă cauză.

74. Curtea a răspuns la această întrebare „că o instanță competentă, în temeiul [articolului 5 punctul 3 din Regulamentul Bruxelles I], să judece elementul unei cereri care are un temei delictual nu este competentă să judece alte elemente ale aceleiași cereri care au la bază *temeiuri nedelictuale*”⁷³. Or, interpretată în contextul amintit la punctul precedent, expresia „temeiuri nedelictuale” trimite, implicit, dar în mod necesar, la răspunderea contractuală și *la îmbogățirea fără justă cauză*.

⁶⁸ Directiva Parlamentului European și a Consiliului din 22 mai 2001 (JO 2001, L 167, p. 10, Ediție specială, 17/vol. 1, p. 230).

⁶⁹ Amintim că statele membre care instituie, în legislația lor, excepția de la dreptul de reproducere recunoscut titularilor de drepturi pentru utilizarea de copii pentru uz personal (excepție denumită „privind copia privată”) a obiectelor lor protejate trebuie să prevadă plata unei „compensații echitabile” în favoarea acestor titulari. Deși, în principiu, ar trebui să revină utilizatorilor care realizează aceste copii sarcina de a se achita de această „compensație”, statele membre pot de asemenea să o pună în sarcina persoanelor care comercializează suporturi de înregistrare care permit aceste copii [a se vedea articolul 5 alineatul (2) litera (b) din Directiva 2001/29 și Hotărârea din 21 aprilie 2016, Austro-Mechana (C-572/14, EU:C:2016:286, punctele 17-26, precum și jurisprudența citată)].

⁷⁰ A se vedea Hotărârea din 21 aprilie 2016, Austro-Mechana (C-572/14, EU:C:2016:286, punctul 37).

⁷¹ Această hotărâre intră sub incidența cazurilor particulare amintite la nota de subsol 53 din prezentele concluzii.

⁷² A se vedea în acest sens Concluziile noastre prezentate în cauza Austro-Mechana (C-572/14, EU:C:2016:90, punctul 93). În schimb, o astfel de proximitate nu se regăsește, în opinia noastră, în speță (a se vedea punctele 84-89 din prezentele concluzii).

⁷³ Hotărârea Kalfelis (punctul 19) (sublinierea noastră).

75. În *al patrulea rând*, spre deosebire de guvernul ceh și de Comisie, apreciem că lectura Regulamentului Roma II nu infirmă, ci, dimpotrivă, susține interpretarea sugerată în prezentele concluzii.

76. Astfel, deși, după cum am arătat la punctul 47 din prezentele concluzii, acest regulament include, printre „obligațiile necontractuale” care intră în domeniul său de aplicare, obligațiile care își au sursa într-o îmbogățire fără justă cauză, acestea se încadrează, în regulamentul menționat, într-o *categorie specifică*⁷⁴.

77. Mai precis, Regulamentul Roma II cuprinde, *pe de o parte*, în capitolul II, norme aplicabile obligațiilor necontractuale care rezultă dintr-o „faptă ilicită”. Această noțiune trebuie, în opinia noastră, să aibă același sens cu cea, care figurează la articolul 5 punctul 3 din Regulamentul Bruxelles I⁷⁵, care este identică. Prin urmare, sunt vizate aici „obligațiile delictuale și cvasidelictuale” menționate la punctul 62 din prezentele concluzii⁷⁶. În concluzie, acest capitol II acoperă, în principiu, aceleași obligații precum articolul 5 punctul 3 menționat⁷⁷.

78. *Pe de altă parte*, Regulamentul Roma II reunește, într-un capitol III, normele aplicabile obligațiilor necontractuale care rezultă dintr-un „act care nu constituie o faptă ilicită”⁷⁸. Cererile întemeiate pe obligațiile în discuție nu ar trebui, ipotetic, să intre sub incidența articolului 5 punctul 3 din Regulamentul Bruxelles I⁷⁹. Or, acest capitol III include îmbogățirea fără justă cauză. Această clasificare confirmă, astfel, că obligația de restituire care stă la baza unei cereri întemeiate pe o astfel de îmbogățire nu își are sursa într-o „faptă prejudiciabilă”, în sensul articolului 5 punctul 3 menționat⁸⁰.

79. Ținând seama de cele ce precedă, considerăm că cererile de restituire întemeiate pe îmbogățirea fără justă cauză nu intră sub incidența articolului 5 punctul 3 din Regulamentul Bruxelles I⁸¹.

⁷⁴ Ceea ce concordă cu faptul că, în dreptul material al statelor membre, îmbogățirea fără justă cauză face parte dintr-o categorie *sui generis* (a se vedea punctul 29 din prezentele concluzii).

⁷⁵ Ținând seama de preocuparea pentru coerență în interpretarea acestor două regulamente exprimată de legiuitorul Uniunii (a se vedea punctul 42 din prezentele concluzii).

⁷⁶ Contrar anumitor versiuni lingvistice ale Regulamentului Bruxelles I, Regulamentul Roma II nu se referă la noțiunea de „cvasidelict”. Considerentele (11) și (12) ale acestui din urmă regulament precizează totuși că normele privind conflictul de legi pe care le conține reglementează printre altele „situația persoanelor care răspund delictual” și „răspunderea obiectivă”.

⁷⁷ A se vedea în acest sens Hotărârea din 28 iulie 2016, Verein für Konsumenteninformation (C-191/15, EU:C:2016:612, punctul 39). Cu excepția faptului că domeniul de aplicare material al Regulamentului Bruxelles I cuprinde excluderi care nu se regăsesc în Regulamentul Roma II și invers.

⁷⁸ A se vedea considerentul (29) al Regulamentului Roma II.

⁷⁹ Facem trimitere din nou la punctul 62 din prezentele concluzii. În această măsură, domeniul de aplicare al Regulamentului Roma II este, în opinia noastră, mai larg decât cel al articolului 5 punctul 3 din Regulamentul Bruxelles I. Este adevărat că, în Hotărârea din 17 septembrie 2002, Tacconi (C-334/00, EU:C:2002:499), Curtea a statuat că o acțiune în răspundere precontractuală se încadrează în „materie delictuală și cvasidelictuală”, în sensul acestei dispoziții, în timp ce legiuitorul Uniunii a clasificat „culpa in contrahendo”, la articolul 12 din Regulamentul Roma II, printre „acte care nu constituie o faptă ilicită”. Rezultă de aici o anumită incoerență. Astfel, după cum a statuat Curtea, obligația de a repara prejudiciul cauzat prin întreruperea nejustificată a negocierilor contractuale rezultă dintr-o „faptă prejudiciabilă” imputabilă părâtului, și anume din încălcarea normelor de drept care impun părților să acționeze cu bună-credință cu ocazia unor asemenea negocieri (a se vedea punctele 25 și 27 din hotărârea menționată).

⁸⁰ Prin urmare, afirmația Comisiei, care figurează la p. 8 din expunerea de motive a Propunerii de regulament al Parlamentului European și al Consiliului privind legea aplicabilă obligațiilor necontractuale („Roma II”), prezentată la 22 iulie 2003 [COM(2003) 427 final], potrivit căreia îmbogățirea fără justă cauză se încadrează în „cvasidelicte”, este, în opinia noastră, incorectă. „Cvasidelictele” aparțin, ca „fapte ilicite”, capitolului II din Regulamentul Roma II, spre deosebire de îmbogățirea fără justă cauză.

⁸¹ Subliniem că aspectul decisiv nu este că o asemenea cerere are ca obiect *restituirea* unui bun. După cum am arătat la punctul 41 din prezentele concluzii, calificarea unei cereri depinde de *sursa* obligației pe care se întemeiază această cerere, iar nu de „remediul” (*remedy*) solicitat de reclamant. Astfel, în opinia noastră, cererile de restituire întemeiate pe o „faptă prejudiciabilă” (a se vedea noțiunea de „restitution for wrongdoing” din *Common law*) intră sub incidența articolului 5 punctul 3 din Regulamentul Bruxelles I (a se vedea în același sens Magnus, U., și Mankowski, P., *op. cit.*, p. 272). Situația este aceeași, *mutatis mutandis*, în cadrul Regulamentului Roma II (a se vedea Dickinson, A., *op. cit.*, p. 301-307, 496 și 497).

80. Contrar celor sugerate de guvernul ceh, această interpretare nu determină nicio denegare de dreptate. În situațiile în care articolul 5 punctul 1 din acest regulament nu este aplicabil⁸², rezultă doar că un justițiabil nu dispune de o opțiune de competență pentru a introduce o cerere întemeiată pe îmbogățirea fără justă cauză, care va trebui formulată în fața instanțelor statului membru în care își are domiciliul pârâtul, în conformitate cu norma generală prevăzută la articolul 2 alineatul (1) din regulamentul menționat⁸³.

81. *De altfel*, acest rezultat este, în primul rând, pe deplin conform cu sistemul Regulamentului Bruxelles I. Amintim că acesta se întemeiază tocmai pe *principiul* competenței instanței domiciliului pârâtului⁸⁴. În această privință, Curtea a statuat în mod repetat că această normă generală, care este expresia adagiului *actor sequitur forum rei*⁸⁵, se explică prin faptul că acesta din urmă poate, în principiu, să se apere mai ușor în fața instanțelor de la domiciliul său⁸⁶. Această alegere de a favoriza pârâtul este, la rândul său, justificată de faptul că acesta din urmă se află, de regulă, într-o poziție mai slabă în cadrul procesului, întrucât nu a luat inițiativa acestuia și suportă acțiunea reclamantului⁸⁷.

82. Astfel, nu se poate afirma, așa cum procedează Comisia, că, în materie de obligații civile și comerciale, nu ar trebui să existe un „vid juridic” între articolul 5 punctul 1 și articolul 5 punctul 3 din Regulamentul Bruxelles I și că, prin urmare, ar trebui să existe întotdeauna o alternativă la competența instanțelor din statul membru de domiciliu al pârâtului. Dacă instanțele suplimentare prevăzute de aceste dispoziții ar fi disponibile întotdeauna, norma generală ar fi trecută pe plan secund, iar reclamantul ar fi clar favorizat, contrar voinței legiuitorului Uniunii⁸⁸.

83. Dimpotrivă, în conformitate cu ceea ce tocmai am explicat, Curtea s-a pronunțat în mod repetat în sensul că articolul 5 punctul 3 din Regulamentul Bruxelles I, ca derogare de la această normă generală, este de strictă interpretare, astfel încât nu ar fi posibil ca „interpretarea acestora să depășească ipotezele preconizate în mod expres” de această dispoziție⁸⁹. Or, a interpreta

⁸² A se vedea punctele 44-52 din prezentele concluzii.

⁸³ Prin urmare, situația este semnificativ diferită de cea în discuție în Hotărârea din 16 decembrie 2008, Masdar (UK)/Comisia (C-47/07 P, EU:C:2008:726), menționată de guvernul ceh. În această hotărâre, Curtea a statuat că instanțele Uniunii, care sunt competente în mod exclusiv, în temeiul articolului 268 și al articolului 340 al doilea paragraf TFUE, să se pronunțe cu privire la cererile „în materie de răspundere extracontractuală” îndreptate împotriva Uniunii, sunt de asemenea competente, în acest temei, să soluționeze o acțiune întemeiată pe îmbogățirea fără justă cauză (a se vedea punctul 48 din această hotărâre). Or, interpretarea contrară riscă, potrivit Curții, să determine o denegare de dreptate. Astfel, întrucât instanțele naționale sunt competente, în sistemul Tratatului FUE, să se pronunțe cu privire la „răspunderea contractuală” a Uniunii, iar cele ale Uniunii să se pronunțe cu privire la „răspunderea extracontractuală”, o interpretare strictă a celei de a doua noțiuni ar fi avut în mod potențial drept consecință generarea unui conflict negativ de competență, nici instanțele naționale, nici cele ale Uniunii nefiind abilitate să soluționeze o asemenea acțiune (a se vedea punctul 49 din hotărârea menționată). În schimb, această problemă nu se regăsește în sistemul Regulamentului Bruxelles I.

⁸⁴ A se vedea punctul 35 din prezentele concluzii.

⁸⁵ Această maximă exprimă ideea potrivit căreia reclamantul trebuie să îl acționeze în justiție pe pârât în fața instanțelor de la domiciliul acestuia din urmă.

⁸⁶ A se vedea în special Hotărârea din 17 iunie 1992, Handte (C-26/91, EU:C:1992:268, punctul 14), Hotărârea din 13 iulie 2000, Group Josi (C-412/98, EU:C:2000:399, punctul 35), precum și Hotărârea din 19 februarie 2002, Besix (C-256/00, EU:C:2002:99, punctul 52).

⁸⁷ A se vedea Hotărârea din 20 martie 1997, Farrell (C-295/95, EU:C:1997:168, punctul 19).

⁸⁸ A se vedea în acest sens Concluziile avocatului general Jacobs prezentate în cauza Engler (C-27/02, EU:C:2004:414, punctul 55).

⁸⁹ A se vedea în special Hotărârea din 18 iulie 2013, ÖFAB (C-147/12, EU:C:2013:490, punctul 31 și jurisprudența citată).

noțiunea „faptă prejudiciabilă” într-un mod atât de larg precum sugerează guvernul ceh și Comisia ar echivala tocmai cu a aplica această dispoziție într-o ipoteză pe care aceasta nu o preconizează în mod expres, și anume cea a îmbogățirii fără justă cauză⁹⁰.

84. În *al doilea rând*, nu suntem convinși că obiectivele de proximitate și de bună administrare a justiției care stau la baza articolului 5 punctul 3 din Regulamentul Bruxelles I⁹¹ necesită o interpretare diferită.

85. Astfel, pe lângă faptul că aceste obiective nu permit, în orice caz, îndepărtarea de termenii articolului 5 punctul 3 menționat, avem îndoieli că există, în speță, o legătură „deosebit de strânsă” între cererea în discuție în litigiul principal și instanța croată sesizată de apelanta din litigiul principal și, prin urmare, că această instanță este în mod necesar mai aptă decât instanțele germane să se pronunțe cu privire la afirmațiile acestei societăți, și anume să stabilească dacă sunt îndeplinite condițiile unei asemenea îmbogățiri⁹², în special în ceea ce privește colectarea și evaluarea elementelor de probă pertinente în această privință.

86. Instanța de trimitere, căreia i se alătură guvernul ceh și Comisia, consideră că aceasta este situația pentru motivul că faptul generator al îmbogățirii, și anume procedura de executare inițiată de predecesora societății BP EUROPA, a avut loc în Croația. Toate elementele de fapt pertinente ar fi astfel legate de această țară, în timp ce numai domiciliul intimatei din litigiul principal se află în Germania.

87. Cu toate acestea, pentru a se pronunța cu privire la o cerere de restituire întemeiată pe îmbogățirea fără justă cauză, trebuie, înainte de toate, să se stabilească dacă a existat tocmai o asemenea îmbogățire. Astfel, nu instanțele de la locul în care a survenit faptul generator al îmbogățirii, ci, la alegere, cele de la locul în care se pretinde că pârâtul s-a îmbogățit sunt acelea care par cele mai apte să se pronunțe cu privire la o asemenea cerere.

88. Prin analogie, articolul 10 alineatul (3) din Regulamentul Roma II prevede că, dacă o îmbogățire fără justă cauză s-a produs în lipsa unui raport preexistent între părți, iar acestea nu își au reședința obișnuită în aceeași țară, legea aplicabilă obligației necontractuale care rezultă din aceasta este legea țării în care „s-a produs îmbogățirea fără justă cauză”. Astfel, nu este vizată țara în care a survenit faptul generator al îmbogățirii, ci țara în care pârâtul a obținut beneficiul economic în discuție. În cazul unui transfer de fonduri într-un cont bancar, precum în speță, țara îmbogățirii este cea în care se află instituția bancară la care este înregistrat acest cont⁹³.

⁹⁰ Această interpretare strict logică se impune cu atât mai mult cu cât soluția contrară ar conduce, în numeroase cazuri, la a conferi competență instanței de la domiciliul reclamantului, stabilind astfel un *forum actoris* diametral opus normei generale prevăzute de Regulamentul Bruxelles I [a se vedea Hotărârea din 19 septembrie 1995, *Marinari* (C-364/93, EU:C:1995:289, punctul 13)]. Astfel, Comisia sugerează să se considere ca „loc al materializării prejudiciului” locul în care îmbogățirea ar fi trebuit să fie restituită reclamantului – ceea ce ar conduce, în majoritatea cazurilor, în opinia noastră, la desemnarea domiciliului acestuia din urmă.

⁹¹ A se vedea punctul 36 din prezentele concluzii.

⁹² Astfel cum au fost amintite la punctul 31 din prezentele concluzii.

⁹³ A se vedea în această privință *Commercial Court, Queen’s Bench Division (Regatul Unit)*, hotărârea din 15 iulie 2015, *Banque Cantonale de Genève/Polevent Ltd and others*, [2016] 2 W.L.R. 550, § 18, precum și *Dickinson, A.*, *op. cit.*, p. 503-508. De altfel, în cursul procesului legislativ, Parlamentul a propus să se rețină, ca criteriu de legătură, „legea țării în care s-a produs în esență faptul generator al îmbogățirii fără justă cauză”, indiferent de țara în care a avut loc îmbogățirea” (sublinierea noastră) [a se vedea Poziția Parlamentului European adoptată în primă lectură la 6 iulie 2005 în vederea adoptării Regulamentului (CE) nr. .../2005 al Parlamentului European și al Consiliului privind legea aplicabilă obligațiilor necontractuale („Roma II”), document P6_TC1-COD(2003)0168]. Or, această propunere nu a fost reținută în final de legiuitorul Uniunii.

89. Or, este probabil că, în speță, acest loc se află în Germania⁹⁴. Prin urmare, instanțele din statul membru de domiciliu al pârâtului, în măsura în care corespund locului în care este obținută îmbogățirea, sunt cele mai în măsură să aprecieze caracterul real al acestei îmbogățiri⁹⁵. Reiese, în opinia noastră, că, în general, nu există o legătură „deosebit de strânsă” între cererile întemeiate pe îmbogățirea fără justă cauză și o altă instanță decât cea de la domiciliul pârâtului⁹⁶.

90. De altfel, dezagrementul practic, pentru HRVATSKE ŠUME, de a trebui să acționeze în justiție BP EUROPA în fața instanțelor din statul membru de domiciliu al acesteia din urmă, dezagrement care, amintim, provine din voința legiuitorului Uniunii⁹⁷, este compensat de un avantaj procedural: presupunând că cererea este întemeiată și în măsura în care patrimoniul intimitei din litigiul principal se află în Germania, apelanta din litigiul principal va dispune deja de un titlu executoriu național pentru a recupera cuantumul în litigiu (hotărârea care va fi pronunțată de instanțele germane) în loc să trebuiască să recurgă la procedura de exequatur pentru a fi declarată executorie, în acest stat membru, o eventuală hotărâre croată⁹⁸.

V. Concluzie

91. Având în vedere ansamblul considerațiilor care precedă, propunem Curții să răspundă la prima întrebare adresată de Visoki trgovački sud Republike Hrvatske (Curtea Comercială de Apel, Croația) după cum urmează:

Articolul 5 punctul 1 și articolul 5 punctul 3 din Regulamentul (CE) nr. 44/2001 al Consiliului din 22 decembrie 2000 privind competența judiciară, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială trebuie interpretate în sensul că o cerere de restituire întemeiată pe îmbogățirea fără justă cauză:

- nu se încadrează în „materi[a] contractuală”, în sensul primei dispoziții, cu excepția cazului în care este strâns legată de un raport contractual anterior existent sau despre care se presupune că există între părțile în litigiu, și
- nu se încadrează în „materi[a] delictuală și cvasidelictuală”, în sensul celei de a doua dispoziții.

⁹⁴ Decizia de trimitere nu conține însă precizări în această privință.

⁹⁵ În ceea ce privește dovada sărăcirii corelative a apelantei din litigiul principal și a lipsei „justei cauze”, considerăm că aceasta constă, în speță, în hotărârea Vrhovni sud (Curtea Supremă) (a se vedea punctul 14 din prezentele concluzii), care va putea fi recunoscută în Germania, fără să fie necesar să se recurgă la vreo procedură specială în acest scop (a se vedea articolul 33 din Regulamentul Bruxelles I).

⁹⁶ A se vedea Concluziile avocatului general Wahl prezentate în cauza Siemens Aktiengesellschaft Österreich (C-102/15, EU:C:2016:225, punctul 69), precum și House of Lords (Regatul Unit), Kleinwort Benson Limited/City of Glasgow District Council, avizul Lord Goff.

⁹⁷ A se vedea punctul 81 din prezentele concluzii.

⁹⁸ A se vedea articolele 38-41 din Regulamentul Bruxelles I.